

مفاهیم اخلاقی در نگارش پژوهش

تهیه کننده: مریم شبانکاره مقدم

کتابخانه پردیس بین الملل
دانشگاه علوم پزشکی گیلان

همه ما در طول انجام پژوهش و نگارش، ملزم به رعایت اصول اخلاقی ای هستیم که پژوهش را از ابتدا تا پایان کار هدایت می کند. اصول اخلاقی در نگارش و پژوهش، ضوابطی را مشخص می کند که شخص پژوهشگر، موظف است در ارتباط با خود و جامعه رعایت کند.

استفاده غیر اخلاقی از اطلاعات در دانشگاه ها، دانشکده ها و موسسه های پژوهشی، مشکلات بزرگی به همراه داشته است. این مسئله به ویژه در محیط الکترونیک نمود بیشتری پیدا کرده چرا که این محیط، روش استفاده افراد از اطلاعات را تغییر داده و اخذ اطلاعات بدون استناد را بسیار آسان کرده است. بنابراین برای پیشگیری از سرقت علمی¹ در منابع چاپی و الکترونیک، باید با مفاهیمی در این بخش آشنا شویم.

حق نسخه برداری (COPYRIGHT)

حق نسخه برداری عبارت است از حق قانونی در باز تولید، نشر و فروش دارایی فکری، در بسیاری موارد، پدیدآور، صاحب حق

نسخه برداری است. این بدان معنا است که پدیدآور، تنها کسی است که می تواند اثرش را منتشر کند یا بفروشد. پدیدآور ممکن است بدون واگذاری حق نسخه برداری، اجازه نشر اثری را به دیگری بدهد

حق نسخه برداری به دو دسته تقسیم می شود:

۱. حقوق مادی (مالی) یا اقتصادی پدیدآورنده:

الف: حق نشر و تکثیر اثر، که تضمین کننده منافع مادی است؛

ب: حق ترجمه؛

ج. حق عرضه، اجراء و نمایش، همراه با کسب منافع مادی.

¹. Plagiarism

۲. حقوق معنوی یا اخلاقی پدیدآورنده:

الف: حق انتشار؛

ب. حق حرمت نام و عنوان پدیدآور؛

ج. حق حرمت اثر؛^۳

د. حق عدول و پس گرفتن^۳

استفاده منصفانه (Fair use)

استفاده منصفانه از اطلاعات در شرایطی خاص، مقدم بر حقوق مالکان حق نسخه برداری است که استفاده از آثار تحت حمایت حق مولف برای اهدافی مانند " نقد، تفسیر، اظهار نظر، گزارش های خبری، آموزش، تدریس، تحصیل، کسب دانش یا پژوهش" مطابق شروط قانون استفاده منصفانه است.

^۲ یعنی در هنگام انتشار بدون اجازه پدیدآور، نباید هیچ تغییری، از هر نوعی (حذف، اضافه، جرح و تعدیل، تغییر محتوا و یا اسلوب و...) در اثر داده شود.

^۳ به موجب آن مولف می تواند اثر خود را پس از واگذاری حق بهره برداری از آن و حتی پس از انتشار آن پس بگیرد یا اصلاح کند.

سرقت ادبی (Plagiarism)

در فرهنگ مریام وبستر، سرقت محتوایی، دزدی یا جازدن نظرات و جمله های دیگری، به عنوان جمله یا نظر خود، استفاده محصول دیگری بدون اشاره به منبع آن، تعریف شده است. (In Lake land college library 2008)

فرهنگ بزرگ سخن نیز نسبت دادن سخنان و نوشته های دیگران به خود را، سرقت محتوایی می نامد (نوری، ۱۳۸۱)

باز تولید تصویرها، گراف ها، نقاشی ها، موسیقی و... توسط افراد دیگر بدون استناد به منبع آن نمونه ای از سرقت محتوایی است.

● مثال:

شما ممکن است بخواهید از یک نقل قول یا قطعه ای از اطلاعات استفاده کنید، اما فراموش کنید که آن مطالب را در کجا خوانده اید و در نتیجه به آن اشاره نکنید.

به هر حال شما بخشی از اثر دیگر شما ممکن است بخواهید از یک نقل قول یا قطعه ای از اطلاعات استفاده کنید، اما فراموش کنید که آن مطالب را در کجا خوانده اید و در نتیجه به آن اشاره نکنید. به هر حال شما بخشی از اثر دیگری را به نام خود ثبت کرده اید و این نادیده انگاشتن و بی دقتی شما در ارائه مطالب دیگری به عنوان مطالب خود، سرقت ادبی به حساب می آید را به نام خود ثبت کرده اید و این نادیده انگاشتن و بی دقتی شما در ارائه مطالب دیگری به عنوان مطالب خود، سرقت ادبی به حساب می آید

نقل قول و بازگویی (Quoting and paraphrasing)

دو راه برای ارائه نظر یک شخص، توسط شما وجود دارد

۱. دقیقاً جمله یا نظر شخص را استفاده کنید.

۲. جمله یا نظر وی را بازگویی کنید. یعنی نظر شخص را به زبان خودتان توضیح دهید.

در مثالهای ذیل سه شیوه نقل قول مستقیم، بازگویی یا سرقت ادبی را مشاهده می کنید:

نقل قول مستقیم: وستین (۱۳۶۷) حریم خصوصی را چنین تعریف می کند: " حریم خصوصی عبارت است از حق افراد، گروه ها یا موسسه ها نسبت به این که برای خویشان تعیین کنند که چه زمانی ، چگونه و تا چه اندازه ای اطلاعات مربوط به آنها به دیگران قابل مخابره باشد" (نقل شده در انصاری، ۱۳۸۶، ص ۱۵) .

بازگویی: وستین (۱۹۶۷) حریم خصوصی را حقی می داند که افراد، گروه ها یا موسسه ها تعیین می کنند که چه زمانی ، چگونه و تا چه اندازه ای اطلاعات مربوط به آنها به دیگران قابل مخابره باشد(نقل شده در انصاری، ۱۳۸۶، ص ۱۵)

سرقت محتوایی: حریم خصوصی عبارت است از حق افراد، گروه ها یا موسسه ها نسبت به این که برای خویشان تعیین کنند که چه زمانی، چگونه و تا چه اندازه ای اطلاعات مربوط به آن ها به دیگران قابل مخابره باشد.

نکته: خاطر نشان می کنیم ، حق نسخه برداری، سرقت محتوایی، استفاده منصفانه و حریم خصوصی، شامل منابع چاپی و الکترونیک است.

مثلا حمایت حق نسخه برداری تقریبا برای هر چیزی که روی اینترنت است، اعمال می شود.

رفرنس: * خالقی، و نرگس، سیامک، مرضیه. آموزش مهارت های سواد اطلاعاتی. ویرایش دوم. تهران: نشر کتابدار، ۱۳۹۲. ۱۶۲ص

